Eduskunnan lakivaliokunnalle

lav@eduskunta.fi

SUOMEN ASIANAJAJALIITON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI KONKURSSILAIN MUUTTAMISESTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 221/2018 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on 10.12.2018 lausuntopyynnöllään pyytänyt Suomen Asianajajaliitolta (jäljempänä "Asianajajaliitto") asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa.

Asianajajaliitto viittaa lakiesityksen aikaisemmissa vaiheissa esitettyihin aikaisempiin lausuntoihinsa ja esittää asiassa hallituksen esityksen (HE 221/2018 vp) perusteella lausuntonaan seuraavaa;

1 Esityksen tavoitteista

Asianajajaliitto kannattaa esityksen tavoitteeksi ilmoitettuja konkurssimenettelyn yksinkertaistamista sekä nopeuttamista varsinkin raukeavien konkurssipesien osalta. Esityksessä todetulla tavalla noin kaksi kolmasosaa konkursseista raukeaa varojen puutteeseen ja suurin osa konkurssipesiä hoitavien asianajajien työstä muodostuu nimenomaan näiden ns. raukeavien konkurssipesien hoitamisesta.

Useimmissa tapauksissa konkurssipesän todennäköinen raukeaminen käy ilmi heti menettelyn alkuvaiheessa ja menettelyn yksinkertaistaminen palvelee pesänselvitystyön kustannustehokkuutta ja säästää aikaa esimerkiksi väärinkäytösten tarkempaan tutkimiseen mahdollista poliisille tehtävää tutkintapyyntöä silmällä pitäen. Ympäristövastuiden osalta esityksen tavoitteeksi mainitut oikeustilan selkiyttäminen sekä selkeiden toimintaohjeiden luominen pesänhoitajille ovat niin ikään Asianajajaliiton kannattamia tavoitteita.

2 Konkurssisaatavien selvittäminen ja menettelyn määräajat

Asianajajaliitto kannattaa pesäluettelon sisältövaatimusten keventämistä siihen merkittävien velkojien ja velkojen osalta. Pesäluettelon merkitys sen vahvistamiseen liittyvien oikeusvaikutusten sekä konkurssipesän jatkumisen kannalta liittyy käytännössä pesäluetteloon merkittyyn omaisuuteen eikä yksittäisten pienvelkojien mahdollisilla saatavilla ole useinkaan merkittävää vaikutusta myöskään mahdollisiin jako-osuusarvioihin.

Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on mainittu, että pesäluettelo olisi tarkoituksenmukaista tehdä vähimmäisvaatimusten mukaisena lähinnä silloin, kun konkurssin oletetaan raukeavan, eikä syytä tehdä rikosilmoitusta ole ilmennyt. Mikäli tällainen rikosilmoitus olisi tehty eikä kaikkia velkoja olisi merkitty pesäluetteloon, pesänhoitajan tulisi ilmoittaa poliisille kirjanpidosta ilmenevät velkojat ja heidän saatavansa. Esityksen taustalla vaikuttaa mahdollisten velallisen rikosten asianomistajien eli velkojien selvittäminen esitutkinnassa.

Käytännössä suurin osa konkurssipesän selvityksen yhteydessä tehtävistä rikosilmoituksista liittyy tavalla tai toisella yhtiön kirjanpidon puutteisiin ja rikosilmoitus tehdään ajallisesti vasta pesäluettelon valmistumisen jälkeen. Tältä osin esitys johtaisi siis käytännössä siihen, että esimerkiksi kirjanpidon puutteellisuuden vuoksi tehtäessä rikosilmoitus, pesäluettelo olisi joka tapauksessa tehtävä samalla tavalla kuin nyt voimassa olevan lain perusteella eikä tavoitteena olevaa menettelyn yksinkertaistamista ja kustannustehokkuutta saavutettaisi. Lisäksi poliisin rajoittaessa esitutkintaa ei asianomistajien tarkemmalla selvittämisellä olisi vielä rikosilmoituksen tekemisen yhteydessä käytännön merkitystä. Tämä tulisi huomioida myös esityksen perusteluissa ja pesäluettelo tulisi olla tehtävissä pesänhoitajan harkinnan mukaan kevennettynä myös niissä tilanteissa, joissa konkurssi tulisi todennäköisesti raukeamaan, mutta asiassa olisi perusteet tehdä rikosilmoitus poliisille.

Asianajajaliitto kannattaa myös pesäluettelon ja velallisselvityksen määräaikojen pidentämistä koskevan sääntelyn muuttamista siten, että jatkossa pesänhoitaja ilmoittaisi arvion uudesta valmistumispäivästä sekä viivästyksen syystä Kosti-järjestelmään sekä tuomioistuimelle. Turhan työn välttämiseksi Kosti-järjestelmää voisi olla tarkoituksenmukaista kehittää siten, että tieto uudesta valmistumispäivästä sekä viivästyksen syystä menisi Kosti-järjestelmän kautta suoraan myös konkurssiasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle ja Kostiin tehtävä ilmoitus täyttäisi siten samalla esityksen ilmoitusvelvollisuuden tuomioistuimen suuntaan.

Asianajajaliitto pitää ristiriitaisena, että esityksessä ehdotetaan jakoluetteloehdotuksen ja jakoluettelon laatimisen määräaikojen puolittamista, mutta näiden osalta mahdolliset määräajan pidennyspyynnöt tapahtuisivat jatkossakin pesänhoitajan oman ilmoituksen sijaan tuomioistuimen kautta. Asianajajaliiton mielestä määräajan pidentämistä koskevan menettelyn osalta tulisi ainakin jakoluetteloehdotuksen osalta noudattaa vastaavaa menettelyä kuin pesäluettelon osalta.

3 Tiedoksiannot ja konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmä

Asianajajaliitto pitää konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmästä säädettävän lain säännöksiä rekisterinpitäjästä sekä tämän vastuista ongelmallisina käytännön pesänhoitotyön kannalta. Ao. lakiesityksen 2 §:n mukaan järjestelmän toisen eli 1 §:n 3 momentissa tarkoitetun osan rekisterinpitäjinä toimisivat yhdessä konkurssiasiamies ja kunkin konkurssi- ja saneerausmenettelyn pesänhoitaja

tai -selvittäjä. Pesänhoitaja ja -selvittäjä vastaisivat kuitenkin esimerkiksi siitä, että järjestelmään tallennetut tiedot ovat lainmukaisia eikä järjestelmään tallenneta henkilötietoja, jotka eivät ole konkurssipesän hallinnon tai saneerausmenettelyn kannalta tarpeellisia. Sen sijaan velkojat vastaisivat ainoastaan järjestelmään tallentamiensa tietojen oikeellisuudesta.

Koska järjestelmän toiseen osaan tallennettavat tiedot olisivat esimerkiksi valvontakirjelmien sekä niiden liitteiden osalta lähtöisin velkojilta, pesänhoitajan olisi käytännössä mahdotonta valvoa ja olla vastuussa tietojen lainmukaisuudesta sekä siitä, ettei valvontakirjelmiin sekä niiden liitteisiin sisältyisi henkilötietoja, jotka eivät ole konkurssipesän hallinnon ja saneerausmenettelyn kannalta tarpeellisia. Valvontakirjelmän liitteinä voisi olla esimerkiksi rahtikirjoja sekä tilausvahvistuksia, joista ilmenisi täysin konkurssiin liittymättömien yksityishenkilöiden henkilötietoja. Lisäksi valvontakirjelmät sekä niiden liitteet tallennetaan Kosti-järjestelmään käytännössä pdf-tiedostoina, joiden osalta tiettyjen sivujen poistaminen ei olisi välttämättä pesänhoitajalle edes teknisesti mahdollista.

Asianajajaliitto kannattaa muutenkin Kosti-järjestelmän kehittämistä ainoaksi tiedonvälityskanavaksi pesänhoitajan, velkojien, tuomioistuinten ja rekisterien välillä. Tämä palvelee tehokasta pesänhoitoa ja on tiedonvälityksen siirryttyä muutenkin pääosin sähköiseksi myös teknisesti mahdollista. Mahdollisuuksien mukaan tulisi myös selvittää mahdollisuudet liittää Kosti-järjestelmä osaksi pesänhoitajan käyttämiä järjestelmiä siten, että tiedon jakaminen Kosti-järjestelmään olisi mahdollista suoraan pesänhoitajan käyttämästä järjestelmästä ilman erillistä web-käyttöliittymää.

4 Ympäristövastuut konkurssissa

Asianajajaliitto kannattaa konkurssipesän ympäristövastuita koskevan oikeustilan selkiyttämistä nimenomaisin konkurssilain säännöksin.

Konkurssipesän osalta esityksessä säädetyn toimimisvelvollisuuden ja massavelkavastuun osalta on kuitenkin syytä huomioida, ettei konkurssipesällä ole välttämättä lainkaan resursseja ja varoja ryhtyä toimimisvelvollisuuden edellyttämiin toimenpiteisiin ja maksaa niistä syntyviä kustannuksia. Lisäksi jatkuvankin konkurssipesän ainoa omaisuus saattaa olla sidottuna hankalasti realisoitavaan kiinteistöön eli tässäkään tilanteessa konkurssipesällä ei ole välttämättä likvidejä varoja toimimisvelvollisuuden täyttämiseksi. Esityksessä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden osalta olisi hyvä selventää, että pesänhoitajan ollessa yhteydessä asianomaiseen viranomaiseen tämän tulisi samalla ilmoittaa, onko pesässä varoja toimimisvelvollisuuden edellyttämien toimenpiteiden täyttämiseksi.

Lisäksi niissäkin tilanteissa, joissa pesässä olisi varoja toimimisvelvollisuuden täyttämiseksi, on huomioitava, että konkurssipesä joutuisi käytännössä aina ostamaan toimimisvelvollisuuden edellyttämät palvelut ja toimenpiteet ulkopuolisilta palveluntarjoajilta eikä pystyisi tekemään niitä itse. Käytännössä tämä voisi johtaa hinnoittelun vääristymiseen ja massavelkojen tarpeettomaan kasvuun, koska pesällä ei olisi muuta vaihtoehtoa kuin maksaa esimerkiksi ainoan palveluntarjoajan esittämä huomattavasti normaalihintaa korkeampi hinta, jotta se täyttäisi toimimisvelvollisuutensa asianmukaisesti. Vastaavantyyppisiä hinnoittelutilanteita on esiintynyt käytännössä jo nyt konkurssipesän tilatessa jatkoaikaa esimerkiksi velallisyhtiön tietojärjestelmiin.

Toimimisvelvollisuuden osalta olisi huomioitava myös ne tilanteet, joissa velallisen edustaja ei täytä tiedonanto- ja myötävaikutusvelvollisuuttaan tai konkurssihallinto ei konkurssilain mukaisten pakkokeinojen jälkeenkään tavoita velallisen edustajaa lainkaan. Tällöin konkurssihallinnon on käytännössä mahdotonta ryhtyä toimimisvelvollisuuden edellyttämiin toimenpiteisiin, koska pesänhoitaja ei saa tarvittavia lähtötietoja eikä pesänhoitajan työturvallisuus huomioon ottaen tältä voida edellyttää esimerkiksi velallisen kiinteistöllä olevien säiliöiden sisällön omatoimista selvittämistä, niin kuin esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on esimerkinomaisesti esitetty. Tällöin myös esityksessä mainitun asianomaisen viranomaisen, jonka vastuualueelle asia kuuluu, selvittäminen voi olla käytännössä mahdotonta. Näitä tilanteita varten toimimisvelvollisuutta tulisikin täsmentää selkeillä toimintaohjeilla, jotta pesänhoitaja voisi huolehtia säädetystä toimimisvelvollisuudesta asianmukaisesti.

Konkurssipesän ympäristövastuiden osalta asianomaisille viranomaisille on muutenkin esityksessä annettu varsin laajat valtuudet määritellä esimerkiksi vaaraelementin käsillä olo, asettaa konkurssipesälle erilaisia velvoitteita sekä määritellä ympäristövastuista aiheutuvia kustannuksia massavelkaisiksi saataviksi. Koska erityisesti ympäristövastuiden osalta viranomaisen tekemiin ratkaisuihin sisältyy konkurssipesän ja velkojien kannalta huomattavia rahallisia intressejä, Asianajajaliiton näkemyksen mukaan niitä tilanteita varten, joissa konkurssipesä käyttäisi viranomaisen päätökseen tai määräykseen nähden muutoksenhakuoikeuttaan, muutoksenhaku tulisi käsitellä hallintoviranomaisissa ja hallinto-oikeudessa aina kiireellisenä.

Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä asiantuntijalausunto on valmisteltu Asianajajaliiton insolvenssioikeuden asiantuntijaryhmässä ja lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet Mikko Kontturin (Asianajotoimisto Teperi & Co Oy) lisäksi asiantuntijaryhmän jäsenet Salla Suominen (Avance Asianajotoimisto Oy), Petri Impola (Asianajotoimisto Impola Oy), Jan Lilius (Hanne Snellman Asianajotoimisto Oy), Kari Jaatinen (Asianajotoimisto Kari Jaatinen), Olli Pohjakallio (ADVISE. Asianajotoimisto Olli Pohjakallio Oy) ja Jouni Gauriloff (Asianajotoimisto Niemitalo Gauriloff Oy).

LAATI

Asianajaja Mikko Kontturi, Asianajotoimisto Teperi & Co Oy, Helsinki